

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№12

2025
dekabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX
COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 782 sahifa.
2025-yil, dekabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

RASMIY RIVOJLANISH YORDAMI (OFFICIAL DEVELOPMENT ASSISTANCE, ODA) ORQALI O'ZBEKISTONDA DAVLAT MOLIYASINI BOSHQARISH (PUBLIC FINANCIAL MANAGEMENT, PFM) TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	24
<i>Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Ulug'ova Maftunabonu To'liqinova</i>	
INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN LEADING WHEAT-PRODUCING COUNTRIES.....	28
<i>Turayeva Gulizahro</i>	
BLOKCHEYN TIZIMLARI UCHUN XESH FUNKSIYALARNI TANLASH MEZONLARI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	32
<i>Abduraximov Baxtiyor, Allanov Orif, Turdibekov Baxtiyor</i>	
RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI ASOSIDA KICHIK KORXONALARDA ISHLAB CHIQARISHNI SAMARALI TASHKIL ETISH MODELLARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA	39
<i>Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li</i>	
ISSIQLIK AKKUMULYATORINING RAZRYADLANISH JARAYONIDA SUYUQLIK QATLAMLARIDA HARORAT TAQSIMLANISHINING BIR O'LCHOVLI MODEL	43
<i>B.A. Hikmatov, M.S. Mirzayev</i>	
ISLOM MOLIYASI TAMOIYILLARI ASOSIDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	49
<i>Safarova Nasiba Gulmurod qizi</i>	
ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СИСТЕМ В ОБУЧЕНИИ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ИНФОРМАЦИОННЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ.....	54
<i>Даниярова Улбосын Куатбаевна</i>	
YANGI TURDAGI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARI KO'RSATKICHLARINI KOMPLEKS BAHOLASH	58
<i>Ergasheva Rashida Abdug'aniyevna</i>	
HALQALI YIGIRISH MASHINASIDA BURAM UCHBURCHAGINING IP UZILISHIGA BOG'LIQLIGINI TADQIQI.....	62
<i>Soliyev Azizbek Kamoldinovich</i>	
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ТУРИЗМА 2030: СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ УЗБЕКИСТАНА	69
<i>Голышева Елена Вячеславовна</i>	
STRATEGIK JARAYONNING MODELLARI	76
<i>Musayeva Dilnoza Dilshatovna</i>	
МАТЕМАТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ ОЦЕНКИ СТОИМОСТИ КВАРТИР В МНОГОЭТАЖНЫХ ДОМАХ.....	81
<i>Уринов Адхамжон Акбарович</i>	
MATERIALLARNI MURAKKAB YASSI TRAEKTORIYALAR BO'YICHA DEFORMASIYALANTIRISHDA PLASTIK DEFORMASIYALANISH JARAYONLARI	88
<i>A.Xakimov, X.Xakimov</i>	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN LOYIHALARNI ISLOM MOLIYA INSTRUMENTLARI ORQALI MOLIYALASHTIRISH YO'LLARI.....	95
<i>Xaitov Shaxzod Sharipboyevich</i>	
SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH CHORA-TADBIRLARINING KETMA KETLIGI	102
<i>Xusanova Maloxat Mengnorovna</i>	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA LOGISTIKA XARAJATLARI TAHLILI	107
<i>Saidova Kamola Xoshimovna</i>	

OZIQ-OVQAT SANOATINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI	111
Tleuv Niyetulla Raxmanovich	
YUQORI MUSTAHKAM KOMPOZIT ARMATURALARDAN FOYDALANILGAN TEMIRBETON KONSTRUKSIYALARINING YUK KO'TARUVCHANLIGI VA UZOQ MUDDATLI DEFORMATSIYALARINI BAHOLASH	114
Mamajanova Odina Alisher qizi	
KORXONALARDA DAROMADLILIK KO'RSATKICHLARINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	119
Farog'at Xo'jabekova, Eshankulova Nafisa Komiljon qizi	
TEMIR YO'L INFRATUZILMASIDA YASHIL IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI QO'LLASH: CSR, ESG VA PRI ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISH	124
Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	
THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN OPTIMIZING MARKETING AND EDUCATIONAL PROCESSES IN HIGHER EDUCATION	128
Sadikov Shoxrux Shuhratovich	
BANK FAOLIYATIDA "YASHIL" MOLIYAVIY VOSITALARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	133
Abduraxmonov Alimardon Sodiq o'g'li	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN LOYIHALARNI ISLOM MOLIYA INSTRUMENTLARI ORQALI MOLIYALASHTIRISH YO'LLARI	139
Xaitov Shaxzod Sharipboyevich	
BOSHQARUV PSIXOLOGIYASIGA DOIR MUAMMOLARNI BARTARAF ETISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	145
Aripov Oybek Abdullayevich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARALARI	150
Karimov Nodirbek	
УТИЛИЗАЦИЯ ПОБОЧНЫХ ПРОДУКТОВ ПЕРЕРАБОТКИ ХЛОПКА ДЛЯ СИНТЕЗА АНТИКОРРОЗИОННЫХ КОМПОЗИЦИОННЫХ ПОКРЫТИЙ.....	155
Ситмуратов Тулкинбек Сабирбаевич, Баходиров Худайберган Баходир угли	
SANOAT KORXONALARIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	163
Ergashev Muhibbek Aslam o'g'li	
O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK SANOATIDA XORIJIY INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	168
Nazarova A.N.	
АВТОМАТИЗИРОВАННАЯ СИСТЕМА РАСЧЁТА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОТРУДНИКОВ ОРГАНИЗАЦИИ	172
Шухратов Мамуржон Шухрат угли	
BLOCKCHIAN, IOT (INTERNET OF THINGS) NING IQTISODIY SOHALARDA QO'LLANISHI	178
Avazov Ergash Xidirberdiyevich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSİYALARNI MOLIYAVIY BOSHQARISHNING JORIY HOLATI VA EKONOMETRIK TAHLILLAR ASOSIDA KELGUSI YILLAR PROGNOZI.....	182
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
QISHLOQ XO'JALIGI KLASSTERLARI MOLIYAVIY HOLATINING NAZARIY JIHATLARI	190
Dildora Yuldasheva	
TURIZM SOHASIDA TRANSPORT XIZMATLARINING HOLATI	194
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
MAHALLA BUDJETI VA SOLIQLARNING YIG'ILUVCHANLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	200
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	

BUDJET TASHKILOTLARIDA QURILISH-TA'MIRLASH XARAJATLARI HISOBINING USLUBIY JIHATLARI.....	206
Azizova Zilola Lochinovna	
KOSHI – BUNYAKOVSKIY – SHVARS INTEGRAL TENGSIZLIGI VA UNING IQTISODIYOTDAGI ROLI.....	212
Saipnazarov Shaylovbek Aktamovich	
ИНТЕГРАЦИЯ ПРИНЦИПОВ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННЫЙ СЕКТОР УЗБЕКИСТАНА: ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ, ПЕРЕРАБОТКА БИОМАССЫ И СТРАТЕГИИ СОКРАЩЕНИЯ ПОСТУБОРОЧНЫХ ПОТЕРЬ	219
Эгамбердиев Хумоюн Хамрокулович	
HOVUZ BALIQCHILIGI XO'JALIKLARIDA REJALASHTIRISHNING MUDDATLARI VA BOSQICHLARI	227
Dosmuratova Shaxista Kengashovna, Menglikulov Bakhtiyor Yusupovich	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA KICHIK BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	233
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
KON-METALLURGIYA KORXONALARINING KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDA KPINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	237
Ergashov Botirjon Ergashovich	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	245
Ahmadjanov Ilyosbek	
ACCELERATING SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT IN RURAL AREAS THROUGH DIGITAL TECHNOLOGIES: A COMPREHENSIVE ANALYSIS	250
O.Q. Xudayberdiyeva, Z.B. Negmatullayeva	
ISSIQXONALARDAN FOYDALANISHNING OZIY-OVQAT XAVFSIZLIGIGA TA'SIRI BO'YICHA MUAMMONI ASOSLASH VA UNING MILLIY MANFAATLARGA ALOQADORLIGINI ANIQLASH.....	256
Otavullaev Sukhrob Sa'dullo o'g'li	
NAMANGAN VILOYATIDA DON MAHSULOTLARI NARXLARINI SHAKLLANTIRISHDA BOZOR TAJRIBASI	260
Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOTGA O'TISHNING JAHON TAJRIBASI: MUAMMO VA ISTIQBOL	264
Mamadaliyev Akmaljon	
ПОВЫШЕНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ЗНАЧИМОСТИ НАЛОГОВ В НОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ.....	269
Зайналов Джахонгир Расулович	
FARG'ONA VODIYSIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARI	274
Murodxiyeva Feruza Majidovna	
TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGI BARQARORLIGINI TA'MINLASH STRATEGIYALARI.....	280
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna	
LABOR MIGRATION IN UZBEKISTAN: SOCIO-ECONOMIC TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS	285
Razakova Barno Sayfiyeva	
U-NET BASED POLYP SEGMENTATION ON KVASIR-SEG DATASET: PERFORMANCE EVALUATION AND COMPARISON WITH STATE-OF-THE-ART METHODS	289
Mukhriddin Arabboev, Shohruh Begmatov, Sukhrob Bobojanov	

IQTISODIYOT TARMOQLARI VA SOHALARI RIVOJLANISHIDA SUN'IIY INTELLEKTDAN FOYDALANISH MASALALARI	300
Davletov Islambek Xalikovich, Normirzayev Ulmasjon Muzaffarjon o'g'li	
IQTISODIYOTDA SAMARALI RAQOBAT MUHITINI SHAKLLANTIRISH SHART-SHAROITLARI VA OMILLARI	304
Karimova Iroda Abdusattarovna	
"MENING MAKTABIM" LOYIHASINI OMMALASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	311
Dilshod Pulatov, Xamidaxon Akbarova, Dildora Mirzayeva	
ISSUES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EDUCATION MARKET	320
Inomiddin Imomov	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДА ОЦЕНКИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С УЧЕТОМ СТЕПЕНИ НОВИЗНЫ И ЭФФЕКТОВ	324
Алиева Эльнара Аметовна	
ИНТЕГРАЦИЯ ЦИФРОВЫХ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ В СИСТЕМУ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНА	331
Назарова Гулчехра Нурмуханбетовна	
ECONOMIC GROWTH: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECT	336
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
AGROKLASTERDAGI XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLAR O'RTASIDAGI O'ZARO ALOQALAR MEKANIZMINING BUGUNGI HOLATI	342
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
SIMSIZ ALOQA TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA TEMIR YO'L STANSIYALARIDA POYEZDLAR HARAKATINI TASHKIL ETISH	350
Jonikulov Egamberdi Shavkat o'g'li	
GENDER SIYOSATI VA DEMOGRAFIK O'SISHNING INSON KAPITALIGA TA'SIRI	357
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
СОСТОЯНИЕ ВИТАМИННО-МИНЕРАЛЬНОГО ОБМЕНА (ВИТАМИН D, КАЛЬЦИЙ, МАГНИЙ, ФОСФОР) У ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА С ОСТРОЙ ПНЕВМОНИЕЙ НА ФОНЕ ВЕГЕТАТИВНЫХ ДИСФУНКЦИЙ	364
Абдурахмонов Жасур Нематович, Шарипова Олия Аскаровна, Бахронов Шерзод Самиевич	
YASHIL IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA TARKIBIY TUZILISHI	373
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ АО ХУДУДГАЗТАЪМИНОТ	377
Хусанов Дурбек Нишанович	
ТЕМИР YO'L TRANSPORTIDA NAZORAT GABARIT QURILMALARINING ZAMONAVIY HOLATI, TAHLILI VA HARAKAT TAKRIBI GABARITLARINI ANIQLASH USULINI TAKOMILLASHTIRISH	384
Xidirov Erkin Irgashovich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISH VA SAMARALI TAQSIMLASHDA RIVOJLANGAN XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI	391
Amanbaev Amanali Ortazbaevich	
GLOBAL DARAJADA FAOLIYAT YURITADIGAN BRONLASH TIZIMLARINING ILG'OR XORIY TAJRIBALARI	396
Ismatillaeva Sitara Sayfidin qizi	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA INFRATUZILMA LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI	403
Akmal Shodiyev	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUVCHI KORXONALARDA LIZING MUNOSABATLARI HISOBİ	408
Inamov Abdusalom Muhamadovich, Inomov Sardor Abdusalomovich, Inomov Hasanboy Abdusalom o'g'li	

O'TKIR BRONXOLIT BILAN KASALLANGAN BOLALARDA KATAMNEZNING EKOLOGIK OMILLAR TA'SIRIDA UZIGA XOS KECHISHI.....	412
Azimova Kamola Talatovna	
THEORETICAL ASPECTS OF STUDYING CONCEPTS RELATED TO YOUTH TOURISM	416
Norboyev Allayor Ismoilovich, Mansurova Zebuniso Abdurashidovna	
THE ESSENTIAL STRATEGIES WAYS OF SERICULTURE INDUSTRY OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	420
Khojimatov Ravshanbek Rasuljonovich	
BLENDED LEARNING PLATFORMASI KANSEPSIYASI, ARXITEKTURASI VA FUNKSIONAL TUZILMASI.....	425
Qobulova Madina Tuxbatillo qizi, Mirzaaxmedov Muxammadbobur Karimberdiyevich	
ASALARICHILIKNI RIVOJLANTIRISHNING AHOLI DAROMADLARI VA FAROVONLIGIGA TA'SIRI: IQTISODIY TAHLIL VA EKONOMETRIK BAHOLASH	430
Kuanishbay Berdimuratov	
MARKETING EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHGA OID XORIJIY YONDASHUVLAR TAHLILI	434
Sobirov Azizbek Avazbekovich	
УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ОРГАНИЗАЦИИ	443
Бабахонов Бабуржон Шухрат угли	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIGA SOLIQ IMTIYOZLARINI QO'LLASH MASALALARI.....	449
Ibroximov Muxammadjon Abdullajanovich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA LOGISTIKA BOSHQARUVINING RAQAMLI MODEL VA UNING SAMARADORLIGI	453
Olimova Bahora Shuxratovna	
СУЩНОСТЬ И ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	463
Муминходжаева Дилноза Рамизовна	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И АНАЛИТИЧЕСКИХ ПЛАТФОРМ	468
Дурманов Акмал Шаймарданович	
УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫМ РАЗВИТИЕМ СОЦИАЛЬНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ: ВЫЗОВЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РЕФОРМ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ И ЗДРАВООХРАНЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА.....	477
Холмуратов Джахонгир Салимбек угли	
O'ZBEKISTONDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA TIJORAT BANKLARINING ROLI.....	483
Yuldashev Erkin Xusanovich	
MINTAQAVIY INVESTITSIYA-INNOVASION JARAYONLARGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	489
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
AGROKLAsterLarda Ichki sotish jarayonida transfert baholarni belgilash usullarini takomillashtirish	495
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF MICE TOURISM AND ITS ADAPTATION TO THE CONDITIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	501
Ilkhomova Gulnoza Zayniddin kizi	
MUHANDISLIK KONSTRUKSIYALARIDA MURAKKAB SIRTlARNI CHIZMA GEOMETRIYA YORDAMIDA TAHLIL QILISH.....	507
Qutbtiddinov Hikmatillo Quدراتillo o'g'li	
TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI VA ULARNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI	512
Umarova Munira Muxitdinovna	

JINDA ARRALI SILINDR TISHLARIDAN TOLANI AJRATISH JARAYONINI HAVO OQIMI ASOSIDA OPTIMALLASHTIRUVCHI ENERGIYA TEJAMKOR QURILMANI MODELLASHTIRISH.....	516
Mirzakarimov Mirsharofiddin Mirzaabdurahimovich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI TOMONIDAN ISHLAB CHIQUARILGAN MAHSULOTLARNI XORIJGA EKSPORT QILISH MEKANIZMLARI	524
Matkarimov Anvar Tajimatovich	
MUHANDISLIK KONSTRUKSIYALARIDA MURAKKAB SIRTLARNI CHIZMA GEOMETRIYA YORDAMIDA TAHLIL QILISH	528
Qutbtiddinov Hikmatillo Qudratillo o'g'li	
SOLIQ TO'LOVCHILAR FAOLIYATINI SOLIQ NAZORATINI AMALGA OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	533
Ismailov Bobir Salomovich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA KAPITAL QO'YILMALAR XUSUSIYATLARI VA ULAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH	540
Baxriyev Muxiddin Sheraliyevich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ASOSIY VOSITALAR VA ULAR BUXGALTERIYA HISOBINING XUSUSIYATLARI.....	545
Fayzullayev Murodjon Nematulayevich	
O'ZBEKISTONDA KLASSTER IQTISODIYOTI: INVESTITSİYALAR, EKSPORT VA SANOAT ISHLAB CHIQUARISHINING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI (2022-2024-YILLAR KESIMIDA).....	550
O'rinboyev Ulug'bek Otabekovich, Jabbarov Majidbek Erzodovich, Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
GLOBAL YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA EKOLOGIK, IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARNING TAHLILI	556
M.M.Muminova	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA SMART TURIZM SHAROITIDA TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY TAJRIBASI VA O'ZBEKISTON ISTIQBOLLARI	565
Najmidinov Azizbek Bahrom o'g'li	
ТЕКУЩИЕ УГРОЗЫ И ВЫЗОВЫ, СВЯЗАННЫЕ С МИГРАЦИОННЫМИ КРИЗИСАМИ	571
Бегматов Хусанбек	
ELEKTRON TIJORAT SEKTORI UCHUN ONLAYN REKLAMA SAMARADORLIGINI BAHOLASH	575
Rajabova Dilbar Ixtiyor qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTON MEVA-SABZAVOTCHILIK SOHASIDA MAHSULOT YETISHTIRISHDAN TORTIB UNI BOZORGA CHIQUARISHGACHA BO'LGAN JARAYONDA NEYROMARKETING TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI	582
Sadiy Shukrillo Asatillo o'g'li	
YOSH TADBIRKORLAR FAOLIYATIDA INNOVATSION G'OYALARNING AMALIY AHAMIYATI	590
Ergashev Oybek Xaydaraliyevich	
ТЕХНОЛОГИЯ НЕТРАДИЦИОННОГО СБАЛАНСИРОВАННОГО КОМБИКОРМА, С ОБОГАЩЕННЫМ БЕЛКОМ И ФЕРМЕНТАМИ СОСТАВОМ ИЗ ГРИБКА PLEUROTUS OSTREATUS.....	594
Ниезов Хусан Ниез угли	
MINTAQAVIY RIVOJLANISH INDIKATOR TIZIMINING AHAMIYATI	601
Turdiyev Ulug'bek Qayumovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISH BO'YICHA DAVLAT SIYOSATI	608
Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
TO'QIMACHILIK KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BOSHQARISH JARAYONI VA TIZIMI	612
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	

SPORT SANOATINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA OID XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI.....	616
Xamraqulov Ixtiyor Baxtiyorovich	
MARKAZLASHTIRILGAN DISPETCHERLIK TIZIMIDA POEZDLAR HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA AVTOMATLAR NAZARIYASIGA ASOSLANGAN INTEGRATSIYALASHGAN MATEMATIK MODEL.....	620
Muhiddinov Obidjon Omonjon o'g'li	
ПРОЦЕНТНЫЙ РИСК ПО КРЕДИТАМ: АНАЛИЗ, ОЦЕНКА И УПРАВЛЕНИЕ.....	627
Абдуллаев Шахобиддин Шамсиддинович	
REDUCTION OF GREENHOUSE GAS EMISSIONS: EMISSION QUOTAS OR MANDATORY CONTROL TECHNOLOGIES	633
Bobonov Doston Abdumo'min o'g'li, Qozoqboyev Jasur Abduvali o'g'li	
AYOLLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA).....	637
Raximova Moxigul Isroiljonovna	
ПОЛУЧЕНИЕ СТОМАТОЛОГИЧЕСКОГО ЦЕМЕНТА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ВОЗОБНОВЛЯЕМЫХ ИСТОЧНИКОВ ЭНЕРГИИ.....	643
Арипова Мастура Хикматовна, Ташбаев Джахангир Назим угли	
МОДЕЛИРОВАНИЕ ПРОМЫШЛЕННЫХ ГОРЕЛОК И ИССЛЕДОВАНИЕ ИХ ТЕПЛОВОЙ НАГРУЗКИ	652
Ражабов Азамат Тоирович	
QISHLOQ XO'JALIK TEXNIKALARI MARKETINGI VA UNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI.....	658
Xolmirzayev Bobur Mansurovich	
ПРИМЕНЕНИЕ СУБСИДИАРНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ АНКРОТСТВА: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И ВОЗМОЖНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	663
Хамзина Динара Рашатовна	
YASHIL REKREATSION TURIZM KONSEPSIYASINI JORIY ETISHNING ILMIY-AMALIY JIHATLARI.....	669
Baxriyeva Zarina Nasimovna	
KORXONALARDA DIVERSIFIKATSIYA SIYOSATINI SHAKLLANTIRISHDA IQTISODIY MEXANIZMLARINING O'RNI	672
Mirzarayimova Feruza Zokirjon qizi, Levakov Izzatulla Nematillayevich	
QALINLIGI 2 MM BO'LGAN TASMALI LISTLARNI SOVUQ HOLATDA PROKATLASH TEXNOLOGIK JARAYONINI ISHLAB CHIQISH	679
Yusupov Abdulaziz Abdullajanovich, Saydumarov Botir Muradovich, Arslonov Asadbek G'aybulla o'g'li	
HUDUDIIY TARMOQLANGAN AVTOMOBIL YO'LLARI MUHANDISLIK INSHOOTLARI KOMPLEKSINI LOYIHALASH VA QURISH JARAYONLARINI MODELLASHTIRISH.....	682
Zikrayev Akmaljon Alimovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIDA DAROMADLARNI OSHIRISH YO'LLARI.....	688
Ostonaqulova Gulchehraxon Muhammadyoqub qizi	
"MIKROSIMULYATSION MODELLAR" VA ULAR YORDAMIDA IQTISODIY SIYOSATGA OID QARORLARNING TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA TA'SIRINI BAHOLASHDAGI AHAMIYATI.....	694
Mualliflar Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Raxmonov Doniyor Ixtiyorjon o'g'li, Ortiqova Niginabonu Alisher qizi, Raxmonov Jo'rabek Hamroyevich	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI TUZILMAVIY KO'RSATKICHLAR TIZIMI VA TAMOIYILLARI.....	702
Jabborov Elbek Erkin o'g'li	
MOLIYAVIY REJALASHTIRISH VA TARTIBGA SOLISH	707
Sharoxmatov Abduraxim Abdulamitovich	

SMART SOATLAR YORDAMIDA BEMORLAR SALOMATLIGINI NAZORAT QILISH.....	712
<i>Alimqulov Nurmuhammad Muqumjon o'g'li, Eraliyev Humoyun Ma'mirjon o'g'li, Madaminova Mahliyo Bahodirjon qizi</i>	
PENSIYA JAMG'ARMASI FAOLIYATINI TARTIBGA SOLISHDA DAVLATNING ROLI	718
<i>Sherjonov Doniyor Saparbayevich</i>	
TOG'-KON SANOATI KORXONALARIDA BARQAROR RIVOJLANISH IMKONIYATLARINI BAHOLASH.....	722
<i>Karimov Ma'ruf Ixtiyorovich</i>	
MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA ISLOM MOLIYASINING AHAMIYATI	726
<i>Sultonov Baxtiyor Baxodirovich</i>	
UCH FAZALI IKKI CHULG'AMLI MOYLI TRANSFORMATORLARNING ISSIQLIK HISOBINI MODELLASHTIRISH VA TADQIQ QILISH	731
<i>Taniyev Mirzoxid Xurramovich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Omonboyev Dilrux Nuraddin o'g'li</i>	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING RIVOJLANISHI BOSQICHLARI	736
<i>Mamadiyev Elyor Akmalovich, Sharipov K. A.</i>	
MOLIYAVIY INKLYUZIYANING IJTIMOIIY TABAQALANISHGA TA'SIRINING NAZARIY JIHATLARI.....	740
<i>Adashaliyev Baxtiyorjon Valisher o'g'li</i>	
ВОПРОСЫ ТРАНСФОРМАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ К МЕЖДУНАРОДНЫМ СТАНДАРТАМ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА	746
<i>Муҳидинов Аюббек Нуритдинович</i>	
РОЛЬ КОЛЛЕКТОРНО-ДРЕНАЖНЫХ СИСТЕМ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ	753
<i>Жангабаев Данияр Мансурович, Хожамуратова Роза Тажимуратовна</i>	
ASSESSMENT OF ESG INDICES OF PRESTIGIOUS HOTELS IN UZBEKISTAN	759
<i>Saidova Madina Xayrullo qizi</i>	
FISKAL SIYOSATDA MAHALLIY BYUDJETLAR MUSTAQILLIGINI OSHIRISHNING MOLIYAVIY INSTRUMENTLARI	765
<i>Muxitdinov Sidikxo'ja Akobirxo'ja o'g'li</i>	
TRANSFORMATSIYALASH JARAYONIDA TIJORAT BANKLARI KREDITLASH AMALIYOTINING XORIIY TAJRIBASI.....	771
<i>Jabbarov Nodir Umirovich</i>	
AKSIZ SOLINISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY TA'SIRI	775
<i>Abdulxayeva Shaxnoza Muxammadiyevna</i>	

AKSIZ SOLINISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY TA'SIRI

Abdulxayeva Shaxnoza Muxammadiyevna

DTPI v.b.dotsenti

E-mail: shaxnozaabdulxayeva@gmail.com

Annotatsiya. Aksiz solig'i boshqa davrlar singari O'zbekiston Respublikasida ham soliq tizimining eng muhim soliq turlaridan biridir. Ushbu maqolada aksiz solig'ining O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri yoritishgan. Aksiz solig'i iste'molning salbiy oqibatlarini bartaraf etadi. Aksiz solig'ini soliq siyosatining fiskal va tartibga solish vositasi sifatida qo'llashda muamjalar mavjud bo'lib, ushbu muammolarini bartaraf etish iqtisodiy vaziyatni yaxshilanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: aksiz, soliq, davlat budjeti, tovar, mahsulot, import, eksport, soliq kodeksi.

Abstract. Excise tax is one of the most important types of taxes in the tax system of the Republic of Uzbekistan, as well as in other countries. This article discusses the impact of excise tax on the socio-economic development of the Republic of Uzbekistan. Excise tax eliminates the negative consequences of consumption. There are problems in using excise tax as a fiscal and regulatory tool of tax policy, and eliminating these problems will have a positive impact on improving the economic situation.

Key words: excise, tax, state budget, goods, products, import, export, tax code.

Аннотация. Акцизный налог является одним из важнейших видов налогов в налоговой системе Республики Узбекистан, как и в других странах. В данной статье рассматривается влияние акцизного налога на социально-экономическое развитие Республики Узбекистан. Акцизный налог устраняет негативные последствия потребления. Существуют проблемы в использовании акцизного налога как фискально-регуляторного инструмента налоговой политики, и устранение этих проблем окажет положительное влияние на улучшение экономической ситуации.

Ключевые слова: акцизный налог, государственный бюджет, товары, продукция, импорт, экспорт, налоговый кодекс.

KIRISH

Ma'lumki, aksiz solig'i milliy soliq tizimida byudjet daromadlarini shakllantirishda ko'p asrlik rivojlanish tarixiga ega. Aksiz solig'i boshqa davlatlarda bo'lgani kabi O'zbekiston Respublikasida ham soliq-byudjet daromadlarini oshiruvchi hamda tartibga soluvchi vazifalarni bajaradi. Aksiz solig'ining qadim zamonlardan boshlab bugungi kungacha keng qo'llanilishining asosiy sabablaridan biri uning fiskal xususiyatlari bilan bir qatorda undirish tezligining yuqoriligidir.

Aksiz solig'i – ayrim turdagi tovarlarning chakana narxiga qo'shimcha to'lov sifatida kiritiladigan bilvosita soliq turidir. U davlat daromadlari manbai sifatida davlat byudjetining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Hozirgi vaqtda aksiz solig'i barcha mamlakatlarda moliyaviy resurslarni shakllantirish, shuningdek bozordagi nosozliklarni bartaraf etishdagi ta'siri tufayli keng qo'llaniladi. Aksiz solig'ining davlat byudjetiga tez tushishi xarajatlarni qisqa muddatda moliyalashtirish imkonini beradi.

Aksiz solig'i fiskal barqarorlikka erishishda muhim vosita hisoblanadi. Aksizlar moliya va soliq tizimining samarali tartibga soluvchi elementi sifatida byudjet daromadlari va davlat boshqaruvi mexanizmining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Moliyaviy funktsiya aksiz solig'ining asosiy va eng muhim funktsiyalaridan biri bo'lib, u mamlakat byudjetini shakllantirish uchun yetarli va barqaror daromad oqimini ta'minlashga xizmat qiladi. Shuningdek, yig'implarning ko'payishi davlat byudjeti daromadlarining ortishiga imkon yaratadi. Shu sababli aksiz solig'i davlatni moliyaviy jihatdan ta'minlashga qaratilgan yirik va barqaror daromad manbai hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Soliq ma'murchiligi masalalari bir qator olimlar, jumladan MDH davlatlari iqtisodchi olimlari Y. Golik, L. V. Borovko, A. Kamalyan, V. Panskov, A. Paskachev, V. Pushkaryova, A. Sokolov va boshqalarning ilmiy tadqiqotlarida keng yoritilgan. Ushbu mualliflar o'z tadqiqotlarida soliqlarning shakllanish tarixi, ularning iqtisodiy mohiyati hamda bilvosita soliqlarning, xususan aksiz solig'ining nazariy va amaliy muammolarini chuqur tahlil qilganlar.

Mahalliy iqtisodchi olim N. Haydarov aksiz solig'ining xususiyatlarini quyidagicha izohlaydi: "Aksizlarni ko'p hollarda xarajat solig'i deb atashadi. Buning ma'nosi shundaki, fuqaro qanchalik ko'p aksiz osti tovarlarini iste'mol qilsa yoki xarid qilsa, u shunchalik ko'p aksiz solig'i to'lovchi hisoblanadi". Ushbu yondashuv aksiz solig'ining iste'molga bevosita bog'liqligini ochib beradi.

Iqtisodiy adabiyotlarda A. A. Karimov tomonidan aksiz solig'i quyidagicha ta'riflangan: "Aksiz solig'i sof daromad narxida va QQSga tortiladigan bazada hisobga olinadigan, bilvosita soliq sifatida byudjetga to'lanadigan soliqdir". Bu ta'rif aksiz solig'ining bilvosita soliq sifatidagi o'rnini va uning narx shakllanishiga ta'sirini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Shuningdek, MDH davlatlari iqtisodchi olimi E. N. Golik aksiz solig'ining mohiyatini quyidagicha izohlaydi: "Aksiz solig'i to'lanadigan tovarlarning salbiy foydalilik darajasi va qimmatligi foydalilik hamda qiymat o'rtasidagi ichki qarama-qarshiliklar birligini belgilaydi". Muallifning fikricha, aksiz solig'i salbiy ijtimoiy ta'sir ko'rsatadigan tovarlarni iste'mol qilishni cheklashga qaratilgan bo'lib, u mazkur mahsulotlardan kelib chiqadigan salbiy oqibatlarni qisman bartaraf etish vazifasini bajaradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda aksiz solig'ining iqtisodiy mohiyati, fiskal va tartibga soluvchi funktsiyalari hamda uning davlat moliyaviy siyosatidagi o'рни ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida rasmiy-statistik ma'lumotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va yetakchi iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlari asos qilib olindi.

Tadqiqotda tizimli tahlil, taqqoslash, mantiqiy umumlashtirish, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanildi. Xususan, aksiz solig'ining rasmiy va haqiqiy to'lovchilari o'rtasidagi farq, uning QQS bilan o'zaro bog'liqligi hamda narx mexanizmidagi roli chuqur o'rganildi.

Shuningdek, aksiz solig'ini joriy etish orqali yuqori rentabelli va barqaror talabga ega bo'lgan tovarlardan olinadigan ortiqcha foydaning bir qismini davlat byudjetiga jalb etish mexanizmi tahlil qilindi. Bu yondashuv aksiz solig'ining fiskal ahamiyatini aniqlash va uning moliyaviy siyosatdagi rolini baholash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Aksiz solig'ini ijtimoiy tartibga solish nuqtai nazaridan ko'rib chiqadigan bo'lsak, uning iqtisodiy ahamiyati shundan iboratki, u aksiz to'lanadigan tovarlarga bo'lgan talab va taklifni tartibga solish bilan birga, mazkur tovarlarni olib kirishga cheklovlar o'rnatish imkonini beradi. Aksiz solig'i stavkalarining yuqoriligi tovarlarni iste'mol qilish darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatish imkonini yaratadi.

Masalan, alkohol mahsulotlariga nisbatan belgilangan yuqori aksiz stavkalari ularning iste'mol darajasini pasaytirishga xizmat qilishi mumkin. Shu bilan birga, ta'kidlash joizki, aksiz solig'i qo'shilgan qiymat solig'idan farqli o'laroq, qo'llanish doirasi cheklangan bo'lib, faqat tovarlarning ayrim turlariga nisbatan tatbiq etiladi.

1-jadval. O'zbekiston Respublikasida ayrim tovarlar va xizmatlar import va eksport tarkibining tahlili (%da)

№	Tovar(xizmat)ning nomi	Import Eksport	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Sanoat tovarlari	Import	17,4	17,8	17,1	16,9	18,5	18,7	16,6
		Eksport	17,6	17,2	15,8	19,2	26,0	22,7	16,6
2	Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	Import	7,8	6,8	6,6	8,8	9,8	11,0	9,2
		Eksport	6,5	7,4	8,2	8,8	8,2	8,5	7,3
3	Xizmatlar	Import	14,8	11,0	10,0	5,8	6,9	8,3	6,7
		Eksport	17,9	21,9	19,7	13,3	15,5	20,8	21,2
4	Kimyoviy vositalar va boshqa shunga o'xshash mahsulotlar	Import	12,7	10,9	11,1	13,6	14,3	13,8	12,7
		Eksport	6,9	6,1	4,8	5,4	6,8	6,7	5,4
5	Mashina va transport asbob uskunalari.	Import	33,8	39,5	39,4	37,6	32,4	31,5	39,2
		Eksport	2,8	1,5	2,4	2,9	1,2	5,0	5,3
6	Mineral yoqilg'i yog'lash moylari va shunga o'xshash material	Import	5,6	4,5	3,9	5,2	6,1	5,8	6,9
		Eksport	12,8	19,1	14,5	4,4	5,5	6,3	3,9
7	Nooziq ovqat xomashyo	Import	2,4	4,1	4,2	4,1	4,5	4,2	3,0
		Eksport	5,0	3,1	3,4	3,0	3,1	2,0	1,3
8	Turli xil tayyor buyumlar	Import	4,1	4,0	6,2	6,2	5,4	4,7	3,9
		Eksport	2,5	2,4	2,5	4,1	4,7	5,3	4,9
9	Hayvonlar va o'simlik yog'lari va mumlar	Import	1,2	1,1	1,2	1,4	1,6	1,3	1,1
		Eksport	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1
10	Ichimliklar va tamaki	Import	0,3	0,1	0,2	0,2	0,4	0,5	0,5
		Eksport	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,6	0,5
11	Boshqa tovarlar	Import	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2
		Eksport	26,0	21,0	28,5	38,5	25,8	21,4	33,3
	Jami	Import	100	100	100	100	100	100	100
		Eksport	100	100	100	100	100	100	100

1-jadvalda keltirilgan O'zbekiston Respublikasining import va eksport tarkibi tahlili natijalari shuni ko'rsatadiki, 2023-yilda sanoat tovarlari importi va eksportining ulushi 16,6 foizni tashkil etgan. Mazkur davrda import hajmi 2,1 foizga, eksport hajmi esa 6,1 foizga kamaygan.

Ichimliklar va tamaki mahsulotlari importi 2022-2023-yillarda 0,5 foizni tashkil etib, o'tgan yilga nisbatan o'zgarish kuzatilmagan. Ichimliklar va tamaki mahsulotlari eksporti esa 2023-yilda 2022-yilga nisbatan 0,5 foizga kamaygan.

Mahalliy va import qilinadigan tovarlar ishlar va xizmatlar hajmiga bevosita ta'sir ko'rsatmaydi. Qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) tovar ishlab chiqarish va muomalasining barcha bosqichlarida vujudga keladigan bo'lsa, aksiz solig'i faqat ishlab chiqarish sohasida undiriladi.

O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksiga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi hududida aksiz solig'i solinadigan tovarlarni ishlab chiqaruvchilar, tabiiy gazni iste'molchilarga realizatsiya qiluvchilar, benzin, dizel va gaz yoqilg'isini yakuniy iste'molchilarga realizatsiya qiluvchilar, oddiy shirkat shartnomasi doirasida aksiz solig'i solinadigan tovarlarni ishlab chiqarish bilan bog'liq faoliyatni amalga oshiruvchi shaxslar, aksiz solig'i solinadigan tovarlarni O'zbekiston Respublikasi bojxona hududi orqali olib o'tuvchi shaxslar, shuningdek O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasa orqali faoliyat yurituvchi va aksiz solig'i solinadigan tovarlarni ishlab chiqaruvchi yoki ushbu tovarlarni olib kiruvchi chet el yuridik shaxslari aksiz solig'i to'lovchilari hisoblanadi.

Soliq bazasi belgilangan soliq stavkalariga qarab aksiz solig'i solinadigan har bir tovar turi bo'yicha alohida aniqlanadi. Agar aksiz solig'i solinadigan tovarlarga nisbatan soliq stavkalari qat'iy summada belgilangan bo'lsa, soliq bazasi ushbu tovarlarning naturada ifodalangan hajmidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Agar ishlab chiqarilayotgan aksiz solig'i solinadigan tovarlarga soliq stavkalari foizlarda, ya'ni advalor usulda belgilangan bo'lsa, u holda soliq bazasi realizatsiya qilingan aksiz to'lanadigan tovarlarning qiymati asosida aniqlanadi, biroq ushbu qiymat ularning haqiqiy tannarxidan past bo'lmasligi lozim.

Aksiz solig'i solinadigan tovarlarni mamlakat hududiga olib kirishda importni amalga oshiruvchi tashkilotlar va yakka tartibdagi tadbirkorlar aksiz solig'i to'lovchilari hisoblanadi. Aksiz solig'i bojxona rasmiylashtiruv jarayonida import bojxona boji va qo'shilgan qiymat solig'i bilan birga to'lanadi. Alkogol va tamaki mahsulotlari kabi import qilinadigan ayrim tovar turlariga mahalliy mahsulotlarga nisbatan yuqoriroq aksiz solig'i stavkalari qo'llanilishi mumkin.

2-jadval. 2019-2024-yillarda neft mahsulotlari uchun soliq stavkalari tahlili

T/R	Tovarlar (xizmatlar) nomi	Yillar					
		2019	2020	2021 01.01.21 01.02.21 dan	2022 01.01.22 01.07.23 dan	2023 01.01.23 dan 01.02.23 dan	2024 01.01.24 01.02.24 dan
1	Ai-80	200000 so'm/ tonna	200000 so'm/ tonna	200 000 so'm/tonna 240000 so'm/tonna	240000 so'm/t 275000 so'm/t	275 000 so'm/tonna 303000 so'm/tonna	303000 so'm /tonna, .340000 so'm/ tonna
2	Ai-90 va undan yuqori	250000 so'm/tonn	250000 so'm/ tonna	250000 so'm/tona 275000 so'm/tona	275000 so'm/tonna	275000 so'm/tonna 303000 so'm/tonna	303000 so'm/ tonna
3	aviakerosin (sintetikdan tashqari)	180 000 so'm/ tonna	180000 so'm/ tonna	180000 so'm/tonna 200000 so'm/t	200000 so'm/t 220000 so'm/t	220000 so'm/tonna 242000 so'm/tonna	242000 so'm/tonna, 271000 so'm/ tonna
4	dizel yoqilg'isi (sintetikdan tashqari)	200 000 so'm/ tonna	200000 so'm/ tonna	200000 so'm/t, 240000 so'm/t.	240000 so'm/t, 264000 so'm/t.	264000 so'm/tonna 291000 so'm/tonna	291000 so'm/tonna, 326000 so'm/ tonna
5	EKO dizel yoqilg'isi (sintetikdan tashqari)	180 000 so'm/ tonna	180000 so'm/ tonna	189000 so'm/t, 216000 so'm/t.	116000 so'm/t, 237600 so'm/t.	237600 so'm/tonna 262000 so'm/tonna	262000 so'm/tonna, 293000 so'm/ tonna
6	Polietilen granulalar	30%	30%	20%	10%	10%	10%
7	Tabiiy gaz, shu jumladan eksport mustasno	20%	20%	20%	20%	20%	20%
8	Yakuniy iste'mol-chiga sotiladi- gan: Benzin	1 litr285 so'm 378480 so'm 1 tonna	1 litr285so'm/1tonna 378 480 so'm	285 so'm 1 lit,378480 1t, 350 so'm 1 litr, 465530 1 t	350 so'm 1 lit, 465530 1, 385 so'm 1 litr,512000 1 t	385 so'm1 lit,512000 1 t,4251 lit,565000 1 tona	425 so'm1 lit,565000 1 tonna,476 so'm 1 lit,633000 1 tonna.
9	Siqilgan gaz	435 so'm 1 kub. metr	435 so'm 1 kub. metr	435 so'm 1 kub. metr, 500 so'm1 kub metr	500 so'm 1 kub. metr, 550 so'm1 kub metr	550 so'm 1 kub. metr, 605 so'm1 kub metr	605 so'm 1 kub. metr, 678 so'm1 kub metr

2-jadvalda 2019-2024-yillarda neft mahsulotlari bo'yicha aksiz solig'i stavkalari tahlili keltirilgan. Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, 2019-2024-yillar davomida neft mahsulotlariga nisbatan belgilangan aksiz solig'i stavkalari bir necha bor o'zgarib kelgan.

Xususan, 2021-2024-yillar davomida aksiz solig'i stavkalari yiliga ikki martadan o'zgartirilgan. Jumladan, AI-80 markali benzin uchun aksiz solig'i stavkasi 2021-yil 1-yanvardan 1 tonna uchun 200 000 so'm etib belgilangan bo'lsa, 2021-yil 1-fevraldan 240 000 so'mga, 2022-yil 1-iyuldan 275 000 so'mga hamda 2023-yil 1-fevraldan 303 000 so'mga oshirilgan.

Polietilen granulariga nisbatan aksiz solig'i stavkasi 2019-2020-yillarda 30 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilda 20 foizga tushirilgan va 2022-yildan boshlab 10 foiz etib belgilangan.

Tabiiy gaz bo'yicha aksiz solig'i stavkalari esa 2019-2024-yillar davomida 20 foiz darajasida saqlanib qolgan bo'lib, mazkur davrda ushbu ko'rsatkich bo'yicha o'zgarishlar kuzatilmagan.

3-jadval. 2019-2024-yillar ayrim tovarlar va xizmatlar uchun aksiz solig'i stavkalari

T/R	Tovarlar (xizmatlar) nomi	yillar					
		2019	2020	2021 01.01.22 01.02.22 01.10.22 dan	2022	2023 01.01.23 dan 01.02.23 dan	2024 01.01.24dan 01.02.24dan
1	Mobil aloqa xizmatlari	20%	20%	15%	15%	10%	10%
2	Xushbo'ylashtiruvchi yoki rang beruvchi qo'shimchalarsiz oq shakar	-	-	20%	20%	20%	20%
3	Zargarlik buyumlari	25%	25%	-	-	-	-
4	Kumushdan ishlangan oshxona anjomlari	11%	11%	-	-	-	-
5	Tarkibida shakar 5 moddalar bo'lgan, gazlangan hamda iste'mol qadog'iga qadoqlangan ichimliklar	-	-	-	-	1 litr 500 so'm	1 litr 500 so'm
6	Energetik va tetiklashtiruvchi ichimliklar	-	-	-	-	-	1 litr 2000 so'm

3-jadvalda 2019-2024-yillarda ayrim tovarlar va xizmatlar bo'yicha aksiz solig'i stavkalari tahlili keltirilgan. Ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, 2019-2020-yillarda mobil aloqa xizmatlari uchun aksiz solig'i stavkasi 20 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2021-2022-yillarda 15 foizga, 2023-yildan boshlab esa 10 foizga pasaytirilgan.

Xushbo'ylashtiruvchi yoki rang beruvchi qo'shimchalarsiz oq shakarga nisbatan aksiz solig'i stavkasi 2021-yildan boshlab 20 foiz etib belgilangan bo'lib, hozirgi kunga qadar o'zgarishsiz saqlanib kelmoqda.

2023-yildan boshlab tarkibida shakar bo'lgan, gazlangan hamda iste'mol qadog'iga qadoqlangan ichimliklar uchun 1 litri hisobidan 500 so'm miqdorida aksiz solig'i joriy etildi. Shuningdek, energetik va tetiklashtiruvchi ichimliklarga nisbatan ham 2023-yildan boshlab 1 litri uchun 2 000 so'm miqdorida aksiz solig'i joriy qilindi. Tarkibida shakar mavjud bo'lgan meva sharbatlari, kvas, kompot va gazlangan shirin ichimliklarga aksiz solig'ini joriy etish aholi salomatligiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, qandli diabet kabi kasalliklar tarqalishini cheklashga xizmat qiladi.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti tavsiyalari hamda xorijiy amaliyot tahlili natijalaridan kelib chiqib, quyidagi takliflarni bildirish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

Birinchidan, filtrli va filtrsiz sigaretalar import qilinganda 1 000 dona uchun 340 000 so'm, mamlakat ichida ishlab chiqarilganda esa 1 000 dona uchun 300 700 so'm miqdorida aksiz solig'i stavkasini belgilash, shuningdek 1 dona sigara uchun 20 000 so'm miqdorida aksiz solig'ini joriy etish taklif etiladi.

Ikkinchidan, aroq, konyak va tarkibida spirt miqdori yuqori bo'lgan boshqa alkogol mahsulotlari (viski, jin, tekila, likyor, rom, brendi va boshqalar) bo'yicha aksiz solig'i stavkalarini qayta ko'rib chiqish taklif etiladi. Jumladan, mahalliy mahsulotlar uchun aksiz solig'i stavkasini 10 foizga indeksatsiya qilib, tarkibidagi 1 litr sof spirt uchun 44 000 so'm miqdorida belgilash; import mahsulotlari uchun esa aksiz solig'i stavkasini 25 foizga kamaytirib, 76 000 so'm (amaldagi 101,5 ming so'm o'rniga) etib belgilash maqsadga muvofiqdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

1. Aksiz solig'i davlat byudjetining barqaror daromad manbai hisoblanib, ijtimoiy soha, infratuzilma va davlat dasturlarini moliyalashtirishga yo'naltiriladi. Shuningdek, aksiz solig'i iste'mol hajmini tartibga solish vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega.

2. Aksiz solig'ining ijtimoiy ta'sirlari quyidagilarda namoyon bo'ladi: Birinchidan, tamaki va alkogol mahsulotlariga yuqori aksiz solig'i stavkalarining joriy etilishi aholi sog'lig'ini muhofaza qilishga xizmat qiladi. Ikkinchidan, narxlarning oshishi orqali zararli mahsulotlarni iste'mol qilish hajmi qisqaradi. Uchinchidan, aksiz

solig'idan tushadigan mablag'lar tibbiyot, ijtimoiy himoya va boshqa ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirishga yo'naltiriladi.

JSSTning "Global report on the use of sugar-sweetened beverage taxes" (2023) hisobotiga ko'ra, gazlangan shakarli ichimliklarga aksiz solig'ini qo'llayotgan mamlakatlarning qariyb 74 foizida yagona soliq stavkasi amalda qo'llaniladi. Xorvatiya, Malayziya, Meksika, Niderlandiya, Saudiya Arabistoni, Turkiya va Birlashgan Arab Amirliklarida shirinlashtiruvchi moddalar qo'shilgan sharbatlarga aksiz solig'i joriy etilgan.

Bugungi kunda 75 ta mamlakatda, jumladan Polsha, Portugaliya, Qatar, Rossiya Federatsiyasi, Saudiya Arabistoni va Tojikistonda shirin ichimliklar ishlab chiqarishda foydalaniladigan maxsus konsentratlar ham aksiz solig'iga tortiladi.

Ilmiy izlanishlar va tahlillar natijalariga ko'ra xulosa qilib aytganda, mazkur chora-tadbirlar, bir tomondan, aholining sog'lig'iga yetkaziladigan salbiy ta'sirlarni kamaytirishga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan, davlat byudjeti daromadlarining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi 2019-yil 30-dekabrda O'RQ-599-son Qonuni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi". <https://lex.uz/docs/-4674011>
2. O'zbekiston Respublikasi 2013-yil 26-dekabrda O'RQ-360-son Qonuni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasining Budjet kodeksi". <https://lex.uz/ru/docs/-2302187>
3. Боровко Л.В. Природа, принципы и функции построения системы акцизного налогообложения. 2011. 26 с.
4. Камалян А.К. Система косвенного налогообложения как механизм государственного регулирования АПК: монография. Воронеж: ФГОУ ВПО ВГАУ, 2009. 31 с.
5. Голик Е.Н. Налоги и косвенное налогообложение: учебное пособие. Ростов-на-Дону: ООО «Мини Тайп», 2011. – С. 50–57.
6. Haydarov N.H. O'zbekiston Respublikasi soliq tizimini isloh qilishning tamoyillari va asosiy yo'nalishlari // Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. 2006-yil 29-30-may. 48-b.
7. Karimov A. A. Buxgalteriya hisobi. Toshkent: Sharq NMAK Bosh tahririyati, 2004. 470 b.
8. O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi rasmiy sayti. <https://www.soliq.uz>
9. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy sayti. <https://www.mf.uz>
10. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi rasmiy sayti. <https://www.stat.uz>

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100